

$$P = S + \Pi + \text{ПДВ} + A, \quad (1)$$

де P – ціна продукції, S – собівартість, Π – прибуток, ПДВ – податок на додану вартість, A – акцизний збір.

Враховуючи, що ставка ПДВ дорівнює 20 %, можемо записати:

$$P = (S + \Pi + A) \cdot 1,2. \quad (2)$$

Враховуючи, що основною одиницею товару на ринку горілки є 0,5-літрова пляшка горілки міцністю 40 %, можемо записати:

$$P = (S + \Pi + AZ \cdot 0,4 \cdot 0,5) \cdot 1,2, \quad (3)$$

або

$$P = 1,2 \cdot (S + \Pi + 0,2 \cdot AZ), \quad (4)$$

де AZ – ставка акцизного збору.

Підвищення ставки акцизного збору викликає адекватне зростання її складової у ціні одиниці продукції, а за рахунок більшого розміру ПДВ з вищої ціни продукції крива залежності ставки акцизного збору від ціни має незначний нахил вправо. Оскільки ринки підакцизних товарів характеризуються середньою еластичністю, таку залежність відображає крива попиту: із збільшенням ціни товару попит на нього скорочується, а із зменшенням ціни – попит збільшується.

Перспективи подальших розвідок. Важливим завданням сьогодення є розробка науково обґрунтованих методик розвитку системи акцизного оподаткування в контексті антикризового регулювання, що мають враховувати основні екзогенні та ендегенні виклики.

Література

1. Антонюк Я. М. Методичні аспекти формування моделі розрахунку ставки акцизного збору / Я. М. Антонюк, Т. Г. Васильців // *Фінанси України*. – 2003. – № 10. – С. 100–107.
2. Довгалюк В. І. Податкова система // В. І. Догалюк, Ю. Ю. Ярмоленко. – К. : Центр навч. л-ри. – 2007. – 360 с.
3. Дрига А. Б. Активізація акцизного оподаткування в регулюванні соціальних процесів / А. Б. Дрига // *Фінанси України*. – 2001. – № 5. – С. 95–105.
4. Звіт про виконання зведеного бюджету України у 2009 р. – К. : Держказначейство України [Електронний ресурс]. – [http : // www.treasury.gov.ua](http://www.treasury.gov.ua).
5. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці / П. В. Мельник. – Ірпінь, Акад. держ. подат. служби, 2001. – 362 с.
6. Опарін В. М. Аналіз переміщення тягаря акцизів в умовах податкової системи України / В. М. Опарін, А. В. Іванченко // *Фінанси України*. – 2007. – № 4. – С. 77–87.
7. Скрипник А. В. Фактори ризику виконання планових показників бюджету України / А. В. Скрипник, Т. М. Паянок // *Фінанси України*. – 2008. – № 6. – С. 31–44.
8. Статистичний щорічник України за 2008 р. – К. : Консультант, 2009. – 552 с.
9. Ткаченко Н. М. Податкові системи країн світу та України. Облік та звітність / Н. М. Ткаченко. – К. : Алерта, 2004. – 554 с.
10. Хлебнікова І. І. Стан і умови акцизного оподаткування / І. І. Хлебнікова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – № 4. – С. 228–235.

УДК 338(447):338.24.021.8

Т. В. ГОЛОВАЧ, А. Б. ГРУШЕВИЦЬКА, В. В. ШВИД

Хмельницький національний університет

АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХХ ТА ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ

У статті проаналізовано характер трансформаційних змін в економіці України наприкінці ХХ та початку ХХІ сторіччя, які вказують на наявність системної кризи, що охоплює різноманітні сфери розвитку економіки і суспільно-політичних відносин в українському суспільстві. Розглянуто систему заходів у сфері внутрішньої та зовнішньої, гуманітарної політик держави на коротко- середньо- та довгострокову перспективу.

The article includes the analysis of the character of the transformation changes in Ukrainian economy at the end of XX and the beginning of XXI century, that point to the presence of the system crisis which affects various areas of the economic development and socio-political relations in Ukrainian society. Considered the system of measures in a sphere of internal and external, humanitarian policy of the state in the short, medium, and long term.

Аналіз розвитку економіки соціалістичних країн в 70–90-ті роки ХХ ст. дає підстави стверджувати, що в країнах, які входили до групи з планово-розподільчою системою, практично повністю припинилося економічне зростання, проявилось різке зростання інфляції, розбалансованість бюджету, розлад між бюджетних стосунків, у першу чергу між державним та республіканськими бюджетами, повний розлад споживчого ринку, який характеризувався тотальним дефіцитом, зростання невдоволеності результатами державної політики широких верств населення.

Зміна економіко-політичної системи цих країн висунула на перше місце питання забезпечення економічного розвитку та пошук шляхів переходу до системи, в якій мають домінувати ринкові механізми.

У сучасному трактуванні розвиток – це багатоплановий процес, що веде до радикальних змін у соціальних структурах, поведінці людей, суспільних інститутах, а також до прискорення економічного зростання, скорочення нерівності та безробіття. Серед ціннісних складових умов розвитку було виділено: забезпечення елементарних умов існування, самоповага та свобода. Основними параметрами економічного розвитку вважається: характеристика груп бідності, рівень безробіття та структура справедливого перерозподілу.

Можливості основоположних цілеспрямованих структурних змін для побудови соціально орієнтованої ринкової економіки, громадянського суспільства й ефективної політичної системи в Україні не були використані належним чином ні при трансформаційній кризі 1990-х рр., ні в умовах економічного зростання 2000–2008 рр., коли з'явилися фінансові ресурси для таких перетворень. В українській економіці, що впродовж вересня 1999 р. – вересня 2008 р. демонструвала позитивну динаміку, водночас спостерігалися ознаки порушення макроекономічної рівноваги, оскільки зростання не було зумовлене стабільними довгостроковими факторами. Економічне зростання стало не результатом системних внутрішніх реформ, а наслідком впливу сприятливих чинників короткострокового характеру як зовнішнього, так і внутрішнього походження.

Падіння української економіки у 2009 р. стало закономірним результатом якості економічного зростання у докризовий період, що зумовлене переважно двома факторами: зростання цін на український експорт як наслідок прискорення темпів зростання світової економіки, а також високий внутрішній попит, який стимулювали м'яка монетарна політика та істотне збільшення банківського кредитування за рахунок іноземного капіталу.

Погіршення економічної ситуації у світі спричинило розгортання в нашій країні системної економічної кризи. Істотне зменшення обсягів виробництва відбулося в усіх основних секторах економіки, крім сільського господарства (завдяки рекордному врожаю 2008 р.), що спричинило падіння ВВП на 20,3 % у І кв. та на 17,8 % у ІІ кв. 2009 р. порівняно з відповідними періодами попереднього року.

Однією з найактуальніших та найгостріших проблем на сучасному етапі соціально-економічного розвитку є підвищення рівня оплати праці в Україні. Це зумовлено значним відставанням України за цим показником від стандартів розвинутих країн і переважної більшості країн з ринками, що формуються. Протягом 1999–2009 рр. формування однієї з основних макроекономічних пропорцій, а саме – співвідношення між рівнем оплати праці та валовим прибутком (змішаним доходом) у структурі ВВП, не мало характеру сталої тенденції. Так, у 2001 р. мало місце перевищення питомої ваги валового прибутку порівняно з оплатою праці. Проте у 2002 р. співвідношення цих складових доходу істотно змінилося на користь оплати праці. Протягом 2003–2004 рр. відбувалося поступове вирівнювання розподілу доходу, але в 2005 р. унаслідок зростання рівня заробітної плати її частка у ВВП збільшилася до 49,1 %, а питома вага валового прибутку скоротилася.

У реальному секторі економіки України в останні роки є стабільною тенденція міжгалузевого перерозподілу як у випуску товарів та послуг, так і у створенні доданої вартості на користь будівництва та галузей, що надають послуги. Але такі зміни не сприяють якісним структурним зрушенням, так як основними секторами економіки є промисловість та сільське господарство. Разом з тим промисловість лишається провідною системоутворюючою галуззю реального сектора народного господарства, зберігаючи найбільшу частку в його структурі (так, у 2008 р. на неї припадали 46,1 % валового випуску товарів і послуг і 31,3 % валової доданої вартості).

Більш як 2/3 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали й енергетичні ресурси. Частка продукції соціальної орієнтації становить 1/5 загального обсягу промислового виробництва. Майже зникає легка промисловість (у 1999 р. її частка становить 1,6 %, 2008 р. – 0,9 %, серпень 2009 р. – 0,8 %). Галузь машинобудування хоча і додала в темпах розвитку протягом 1999–2007 рр., але її частка в структурі промисловості через кризу знизилася до 10,3%, що майже у 3–4 рази нижче за рівень розвинутих країн. Неefективна структура і висока енергоємність промислового виробництва в Україні, зростання цін на енергоносії спонукали підприємців шукати способи підвищення ефективності господарської діяльності. У більшості галузей вдалося до підвищення цін. Починаючи з 1999 р. по серпень 2009 р. індекс цін виробників промислової продукції зріс у 4,2 разу. Власне виробництво забезпечує лише 2/3 товарних ресурсів країни з промислової продукції, решта завозиться з-за кордону.

Наслідки кризи відчули майже всі види промислової діяльності, але різною мірою: найменше втратила харчова промисловість, де падіння виробництва за 8 місяців 2009 р. становило 6,8 %. Найбільших втрат зазнали

машинобудування (-52,2 %), металургійне виробництво (-39,0 %), виробництво іншої неметалевої продукції (-44,7 %), хімічна та нафтохімічна промисловість (-31,9 %). Падіння обсягів виробництва промисловості вплинуло на результати роботи підприємств транспорту, якими у січні-серпні 2009 р. перевезено вантажів на 30 % менше, ніж за відповідний період попереднього року. Дефіцит ліквідності призвів до зменшення обсягів будівельних робіт у всіх регіонах та за всіма основними видами будівельної діяльності, що в січні-серпні 2009 р. загалом становило 53,6 % до обсягів відповідного періоду попереднього року.

Склалася стійка тенденція зростання дефіциту торговельного балансу, що сформувалася починаючи з серпня 2005 р. і станом на 2008 р. вже досягла 7,2 % ВВП. Станом на липень 2009 р. оцінки НБУ свідчать про формування дефіциту поточного рахунку (355 млн дол. США) в першу чергу за рахунок збільшення дефіциту торговельного балансу на 550 млн дол. США порівняно з 167 млн дол. США від'ємного сальдо у червні.

Висока залежність від зміни кон'юнктури на зовнішніх ринках в умовах нерозвиненого внутрішнього ринку є основним ризиком для розвитку української металургії. За підсумками 2008 р. частка внутрішнього ринку в структурі розміщення українського прокату становила близько 20 %. У першій половині 2009 р. ця частка зменшилася до 15 %, тоді як частка експорту в реалізації українського прокату зросла до 85 %.

Основним напрямом підтримки сектора сталі в Україні є створення та розвиток внутрішнього ринку збуту шляхом фінансування державних інфраструктурних та промислових програм, у тому числі: програм підготовки до Євро-2012; відновлення та модернізації основних фондів у транспортній галузі, насамперед оновлення залізничного рухомого складу (будівництво 5 тис. шт. напіввагонів, очікуване споживання сталі – 250 тис. т); оновлення та розвитку об'єктів комунального господарства (очікуване споживання сталі – до 1 млн. т щорічно).

За розрахунками, 1 млрд грн інвестицій в основні фонди передбачає споживання до 25 тис. т прокату. Для споживання 10–11 млн т прокату та підтримки металофонду на поточному рівні інвестиції інфраструктурних проектів мають становити 400 млрд грн.

У 2000–2008 рр. відбувалося зростання виробництва машинобудівної продукції у середньому на 18,4 % щорічно. Введення основних фондів у машинобудуванні зростало у середньому на 37,5 % та збільшилося з 445 млн грн у 1999 р. до 3385 млн грн у 2007 р. Прямі іноземні інвестиції у машинобудування становили на початок 2007 р. 966 млн дол. США; 2008 р. – 1013 млн дол. США та 2009 р. – 1090 млн дол. США. У 2007–2009 рр. питома вага машинобудування у загальному обсязі іноземних інвестицій зменшилася з 3,6 до 3,1 %.

У 2007 та 2008 рр. спостерігалось зростання обсягів реалізації вітчизняної машинобудівної продукції. Однак унаслідок кризи обсяги реалізації товарної продукції машинобудування за січень-липень 2009 р. у діючих цінах становили 36,1 млрд грн, що на 51,5 % менше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Проте рентабельність операційної діяльності машинобудівних підприємств за січень-червень 2009 р. становила 5,2 %, що краще, ніж у середньому по промисловості (1,7 %).

Якщо в докризові роки експорт за основними групами машинобудівної продукції стабільно збільшувався (на 52,7 % у 2007 р. і на 28,5 % у 2008 р.), то за січень-липень 2009 р. він зменшився на 45,4 %.

Два головні фактори зумовлюють інфляційне зростання собівартості сільськогосподарської продукції. Перший – зростання цін на засоби аграрного виробництва, які у поточному столітті збільшилися втричі, в тому числі ціни на нафтопродукти і аграрну хімію – більш як учетверо. Дія такої тенденції відчувається і у поточному році: в першому півріччі 2009 р. лідерами інфляційних перегонів у сфері промислового виробництва залишаються нафтопродукти (20,4 % зростання ціни) і продукти аграрної хімії (23,7 %).

Другий фактор інфляційного підвищення собівартості – надзвичайно високі темпи зростання рівня оплати праці. На жаль, більша частина цього росту йде на компенсацію зростання споживчих цін. У 2007 р. приріст реальної заробітної плати становив лише 42 % від її номінального приросту. У 2008 р. ця частка знизилася до 19 %, а у 2009 р. темпи інфляції випередили темпи зростання заробітних плат і доходів, що спричинило падіння реальних доходів.

Трансформаційна криза останнього десятиліття минулого століття майже повністю зупинила інвестиційний процес у сільському господарстві. Обсяги інвестицій в основний капітал галузі у 2000 р. становили лише 4,2 % від рівня 1990 р. З 2001 р. аграрні інвестиції набули позитивних темпів зростання і за 8 років збільшилися майже у 8 (7,85) разів. Найуспішнішим був 2008 р., коли річне зростання цього показника досягло 43,2 % при скороченні інвестицій в цілому у національній економіці на 2,6 %. Але у першому півріччі 2009 р. відбулося значне падіння обсягів інвестицій в основний капітал як у цілому по народному господарству (56,7 % від рівня 2008 р.), так і в аграрному секторі (54,3 %).

Дещо краща ситуація у сфері іноземного інвестування. У 2008 р. прямі іноземні інвестиції зросли в сільському господарстві на 45 %, у харчовій промисловості – на 5,8 %. У першій половині 2009 р. харчова промисловість зберегла свою інвестиційну привабливість: прямі іноземні інвестиції тут збільшилися на 6,3 %.

Енергоємність ВВП в Україні становить 0,76 кг у.п./грн, або, за даними Міжнародного енергетичного агентства, 0,5 кг н.е./дол. США (ПКС), що у 2,6 рази перевищує середній рівень енергоємності ВВП розвинутих країн світу. Енергоємність виробництва в Україні зросла не так через фізичну застарілість основних фондів, як унаслідок зменшення обсягів виробництва продукції, у собівартості якої зросла частка умовно-постійних витрат. Із збільшенням виробництва енергоємність продукції відповідно буде зменшуватися.

За даними статистичних спостережень, в останні роки сформувалася негативна тенденція до скорочення реальних обсягів фінансування науково-технологічної сфери, хоча номінально відбувається їх збіль-

шення. Зокрема, у 2007–2008 рр. загальний обсяг фінансування наукових і науково-технічних робіт у діючих цінах порівняно з попередніми періодами зростав на 19 % та 30 %, відповідно. Аналогічна динаміка фіксувалася й у попередні роки. Однак офіційна статистика показує обсяги фінансування в поточних цінах, які не відбивають впливу інфляційних процесів.

Економічні перетворення 1990–х рр. супроводжувалися різким падінням рівня виробництва і платоспроможності на тлі високих темпів інфляції, що спричинило неухильне зниження інноваційної активності промислових підприємств, яке сьогодні набуло незворотного характеру. Так, якщо наприкінці 1980–х рр. питома вага підприємств, що розробляли і впроваджували нову продукцію, виробничі процеси або удосконалювали їх, у промисловості колишнього СРСР становила 60–70 %, то в першій половині 1990-х років цей показник знизився більш як утричі. У 1992–1995 рр. питома вага інноваційно-активних підприємств була в межах 20–26 %.

В останні роки ця проблема тільки загострилася: якщо у 1997 р. питома вага кількості підприємств, що впроваджували інновації, від загальної кількості промислових підприємств становила 17 %, у 2000 р. – 18,0 %, то у 2004 р. – 13,7 %, у 2005 р. – 11,9 %, у 2006 р. – лише 11,2 %, у 2007 р. – 14,2 %. За попередніми даними Держкомстату, у 2008 р. ця цифра становила 13 %. Особливо вражаючим є показник питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації у 2005 р. – 8,2 %, що нижче порогового значення (25 %) і набагато нижче від аналогічного показника розвинутих країн (70–80 %).

Для порівняння зазначимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26 % і Греція – 29 %, але вони двічі вищі, ніж в Україні. А порівняно з країнами-лідерами, такими, як Нідерланди (62 %), Австрія (67 %), Німеччина (69 %), Данія (71 %) та Ірландія (74%), розрив становить три–чотири рази.

В Україні сукупна питома вага видів діяльності, що належать до високотехнологічних і середньотехнологічних високого рівня розвитку, менша ніж 13 %. Вкладення менш як 5 % від інвестиційних ресурсів економіки не відповідає не тільки їхній ролі в економіці, а й потребам простого відтворення виробничого потенціалу. Складаються умови, що ведуть до згортання цих видів діяльності.

Спостерігається дуже низька частка продукції галузей, які відносяться до високих технологій, – усього 4,6 %. Домінуючими в українському експорті є галузі середніх низьких технологій – 56,1 %. Це означає, що країна орієнтується на виробництво традиційної індустріальної продукції, яка реалізується на конкурентних насичених ринках.

Попри позитивну протягом 2000–2008 рр. динаміку обсягу інвестицій в основний капітал та витрат на технологічні інновації у 2007 р. відбулося збільшення рівня зношеності основних засобів у промисловості (1999 р. – 49,6 %, 2007 р. – 59,3 %).

За останнє десятиріччя в Україні відбулося істотне збільшення видатків розширеного уряду (бюджетної системи країни, Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового соціального страхування). Якщо у 1999 р. їх обсяг становив 35,9 % ВВП, то у 2008 р. – 46,1 %. Значна частина цього зростання (6,5 % ВВП) припадає на видатки Пенсійного фонду, які збільшилися з 9,3 % ВВП у 1999 р. до 15,8 % ВВП у 2008 р. До того ж підвищення пенсійних виплат вимагало збільшення частки державного бюджету в їх фінансуванні. Якщо у 1999 р. відповідна частка державного бюджету становила близько 6 %, то з 2005 р. від 25 % до 45 % видатків Пенсійного фонду фінансується не за рахунок страхових внесків роботодавців та найманих працівників, а за рахунок коштів державного бюджету.

У бюджетних видатках, крім соціальних, значно збільшилися видатки на державне управління – від 1,1 % ВВП у 1999 р. до 2,6 % ВВП у 2008 р., а також видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу – від 1,4 до 2,9 % ВВП. Внаслідок довгострокового нарощування соціальних видатків їх частка у зведеному бюджеті у 2005–2008 рр. збільшилася до 22–28 % порівняно з 12–15 % у 1999–2001 рр.

Зростання державної заборгованості в умовах низького рівня інвестиційних видатків бюджету 2010 р. означатиме, що в майбутньому ще більше державних коштів будуть спрямовуватися на обслуговування державного боргу, а не на виконання суспільно значущих функцій держави на реалізацію інноваційної моделі розвитку національної економіки. Якщо в кінці 1999 р. державний борг становив 61 % ВВП, у кінці 2000 р. – 45,3 % ВВП, 2003 р. – 29 % ВВП, то в 2006 р. – вже 15 % ВВП, а в кінці 2007 р. – 12,4 % ВВП. В абсолютних розмірах протягом 1999–2006 рр. державний борг залишався майже стабільним: на рівні 75–85 млрд грн, у 2007 р. збільшився до 88 млрд грн, а станом на кінець 2008 р. сягнув 189,4 млрд грн. На кінець липня 2009 р. загальна сума державного боргу України вже становила 256 млрд грн.

У відносних величинах державний борг України збільшився з 12,4 % ВВП у кінці 2007 р. до 20 % ВВП у кінці 2008 р. і до 27 % ВВП станом на 31.07.2009 р. За підсумками 2009 р. сума державного боргу України може збільшитися до 38–40 % ВВП.

За оцінками Світового банку, Україна має найбільший неформальний сектор, який сягає приблизно 50 % офіційного ВВП, що значно ускладнює “діагностування” економіки. Згідно з розрахунками західних фахівців, критичним для країни є щорічний обіг у сфері тіньового сектора на рівні 15–35 % ВВП. Якщо обіг тіньового бізнесу перевищує 30 % ВВП, а кількість працюючих на нього – 40 % зайнятих, економіка втрачає керованість. Рівень тіньової економіки в Україні у 2008 р., за оцінками Міністерства економіки України, становив 31,1 % і порівняно з попереднім роком збільшився на 2,3 в. п., і вперше за останні роки вийшов за межі порогового значення (не більше 30 % від ВВП), ставши показником, який перебуває в небезпечній зоні серед показників, що характеризують стан макроекономічної безпеки в державі.

Активізація тіньової економіки в Україні є наслідком реакції бізнесу на фінансово-економічну кризу, неефективну податкову політику та бюджетну підтримку реального сектора економіки. Оскільки тінізація економіки України в умовах фінансово-економічної кризи набула тотального характеру і окремими експертами та дослідниками її обсяг оцінюється в межах до 60 % ВВП, вона становить на сучасному етапі реальну загрозу національній безпеці держави. На думку незалежних експертів, найбільш поширеними видами тіньової діяльності є: оптимізація податків, проституція, торгівля наркотиками, праця нелегальних мігрантів, азартні ігри. До поширених видів тіньової діяльності віднесені також незаконне повернення податку на додану вартість, зарплати “в конвертах”. Більшість експертів вважають, що 25–50 % обороту приватних підприємств не відображено в документах бухгалтерського обліку (тіньовий обіг). Рівень виходу в тінь залежить від того, що це за підприємство, “хто за ним стоїть” і т.д. У більшості малих підприємств “тінь” може досягати 80–90 %. Тіньовий обіг найбільше присутній у таких сферах діяльності: торгівля (80 %), будівництво (66 %), нерухомість (60 %), гральний бізнес (53 %), громадське харчування (53 %), засоби масової інформації (53 %), транспорт і перевезення (46 %). У торгівлі підкацюзими товарами значну частину становлять невраховані обсяги тютюнових, лікєро-горілочаних та інших виробів. Досить високим є рівень корумпованості у сферах, які здійснюють поставки енергоносіїв, земле-відведення під будівництво, операції з комерційною нерухомістю (оренда) та приватизацію державного майна.

Для подолання негативних наслідків, що склалися в економіці України наприкінці ХХ – початку ХХІ сторіччя необхідно розробити систему стабілізаційних заходів, здійснити ряд системних реформ у різних сферах на короткострокову, середньострокову і довгострокову перспективу.

Основними програмними засадами нового уряду в Україні є:

а) у сфері економіки:

– входження України до 20 найбільш економічно розвинених країн світу (шляхом масштабної модернізації національного виробництва, впровадження енергозбереження, зростання продуктивності праці, зміцнення конкурентних позицій вітчизняного виробника на основі широкого застосування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку);

– суттєве покращення інвестиційного клімату, в тому числі шляхом спрощення адміністрування та зниження податкового тиску, гарантування державою недоторканості прав власності та зміцнення інституту власності як основи ринкової системи господарювання, спрощення системи отримання дозволів, зниження тиску на бізнес з боку контролюючих органів;

– інтенсифікація інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема через заохочення інвестиційного спрямування коштів підприємств і населення, утвердження ефективної системи страхування інвестиційних ризиків, стимулювання збільшення обсягів заощаджень громадян та спрямування цих коштів на інвестування економіки, запровадження системи економічних стимулів для заохочення модернізації українського виробництва;

– детінізація економіки та легалізація капіталів некримінального походження;

– стимулювання розвитку підприємств малого і середнього бізнесу шляхом надання доступу до кредитних ресурсів, зменшення податкового навантаження, у тому числі значне зниження податкових платежів для підприємств, які створюють нові робочі місця;

– оздоровлення фінансового сектору та відродження кредитування національної економіки на основі координації фіскальної та монетарної політики між Урядом і НБУ;

– забезпечення прозорої приватизації державного майна шляхом впровадження аукціонного принципу для залучення приватних інвесторів;

– забезпечення безперебійного газопостачання та вчасних розрахунків за газ. Розробка та запровадження програми фінансового оздоровлення та реструктуризації НАК Нафтогаз України;

б) у сфері гуманітарної політики:

– забезпечення ефективного захисту прав і свобод громадян, зокрема, шляхом утвердження повноцінного громадянського суспільства, в якому людина всебічно розвивається і самореалізується;

– сприяння незалежній діяльності об'єднань громадян, збільшення їх впливу на прийняття суспільно важливих рішень;

– забезпечення свободи слова та незалежності ЗМІ, запровадження гендерної рівності;

– реалізація державної мовної політики на основі норм міжнародного права, Європейської хартії регіональних мов і мов національних меншин;

в) у сфері внутрішньої політики:

– удосконалення механізмів державної влади, зміцнення засад парламентаризму і демократії;

– реформування системи правосуддя, забезпечення справедливого і доступного судочинства;

– посилення боротьби з корупцією і тіньовою економічною діяльністю забезпечення безумовного дотримання принципів законності, насамперед – вищими посадовими особами держави, політиками, суддями, керівниками правоохоронних органів і силових структур;

– забезпечення захисту конституційних прав громадян на вільне вираження своїх поглядів і переконань;

– утвердження місцевого самоврядування як фундаменту народовладдя шляхом розширення повноважень місцевих рад, максимального усунення бюрократичного апарату від вирішення питань розвитку територіальних громад, децентралізація влади та реформування міжбюджетних відносин на користь місцевого самоврядування;

г) у сфері зовнішньої політики:

– закріплення на законодавчому рівні позаблокового статусу України, що означає неучасть України у військово-політичних союзах інших держав. Продовження конструктивного співробітництва з НАТО з усіх питань, що становлять взаємний інтерес;

– формування порядку денного у двосторонніх відносинах з Росією на основі стратегічного партнерства, дружби і добросусідства, а також взаємовигідного торгівельно-економічного співробітництва. Зміцнення механізмів двосторонніх відносин, формування таких механізмів на основі прямої взаємодії виконавчих органів влади, а також місцевого самоврядування;

– економічна інтеграція на пострадянському просторі на засадах національних інтересів України та принципах СОТ, розвиток взаємовигідного співробітництва з країнами СНД;

– забезпечення виконання Хартії про стратегічне партнерство між Україною та США, формування міждержавних механізмів стратегічного партнерства.

Головне завдання реформ – глибока модернізація економіки. Модернізація здійснюватиметься шляхом усебічного стимулювання приватної ініціативи та державної підтримки пріоритетних напрямів розвитку.

У короткостроковій перспективі:

– ухвалення реалістичного, збалансованого бюджету на 2010 рік;

– наведення порядку в публічних фінансах;

– відновлення економічно ефективного кредитування реального сектору економіки;

– розвиток платоспроможного внутрішнього ринку;

– переорієнтування експортних виробництв на внутрішній ринок;

– забезпечення додатного сальдо зовнішньоторговельного балансу;

– стабілізація національної валюти, стабілізація банківського сектору, повернення довіри до банків;

– реалізація великих інфраструктурних проектів;

– впровадження антикорупційних стандартів і процедур.

У середньостроковій перспективі:

– значне зниження ставок податків (податку на прибуток – із 25 до 20 %, податку на додану вартість – із 20 до 16 %, податкові канікули для малого і середнього бізнесу, звільнення від оподаткування передових технологій і устаткування), що стимулюватиме зростання виробництва, модернізацію та капіталізацію національних корпорацій;

– впровадження енергозберігаючих технологій;

– модернізація житлово-комунального господарства;

– відновлення виробництва в агропромисловому комплексі;

– пріоритетне фінансування проривних науково-технічних розробок;

– здійснення податкових, бюджетних, судових, освітніх реформ.

У довгостроковій перспективі:

– заміщення застарілих виробничих потужностей (металургія, хімія, гірничодобувна промисловість) високотехнологічними виробництвами і виробництвом послуг;

– забезпечення щорічних темпів економічного зростання щонайменше 10 %;

– тверде конвертування гривні;

– наближення стандартів і якості життя до європейського;

– закріплення позицій на ринках ЄС і євразійського співтовариства.

Проте зазначені напрями, на жаль, не торкаються фундаментальних проблем української влади, економіки та суспільства.

Системні кризові явища в українській політичній та економічній системах можна подолати лише за рахунок глибоких скоординованих системних реформ політичної та економічної систем України.

В рамках існуючої нестабільної політичної системи здійснити економічні реформи неможливо.

Системний підхід до реформування вимагає:

– реформи політичної системи України;

– конституційних механізмів подолання політичних криз;

– дієвих механізмів реалізації принципу верховенства права та забезпечення виконання нормативно-правових актів в Україні;

– реформи системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою;

– дієвих механізмів контролю влади інститутами громадянського суспільства;

– розвитку громадянського суспільства в Україні.

Література

1. Яценко Н. Економіка України 1999–2008 : втрачене десятиліття / Н. Яценко. – [http : // www.dt.ua/2000/2020/68155/](http://www.dt.ua/2000/2020/68155/).

2. Системні реформи для України чи економічні реформи для олігархів? : [http : // www.csi.org.ua/www/p=1066](http://www.csi.org.ua/www/p=1066).